

originale românești din acele vremuri» (p. 33). Această preocupare de a pune în lumină capacitatea culturii vechi românești în asimilarea realizărilor culturale bizantino-slave și în valorificarea lor originală revine în mai toate lucrările lui Ioan Bogdan. El este preocupat să determine amănunțit ceea ce, în conferința despre *Cultura veche română* (București, 1898), numea «bagajul literar al străbunilor noștri» (p. 77). Astfel, în introducerea la *Vechile cronic moldovenești pînă la Ureche* (București, 1891) ne oferă o magistrală lecție de metodă în analiza amănunțită a «Sbornicului» din 1561 al lui Isaia de la Slatina. Analiza sa este călăuzită de dorința de a afla «în ce constă prin veacul al XV-lea și XVI-lea interesul literar al oamenilor învățați din Moldova» (p. 3). Uimitoare pur și simplu este informația de care dispune asupra tuturor categoriilor de scrieri adunate la un loc, într-o adevărată bibliotecă, de alcătuitorul sbornicului.

Tinărul slavist, care dobîndise o cunoaștere sistematică a tuturor literaturilor slave, după ce pornise de la liceu și din școala ieșeană cu o solidă formație de *clasicist*, se orientează cu aceeași ușurință în scrierile autorilor clasici ai literaturii religioase bizantine — Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul etc. și într-ale scriitorilor ascetici sau populari. El identifică apocrifele și poate da, pentru oricare din toate aceste scrieri, indicații precise, cu trimiteri la izvoarele grecești din marea colecție Migne¹. În vreme ce, douăzeci de ani mai târziu, *bizantinologul* Demostene Russo afirma ritos că «în limbile slave nu găsim traduse decît cele mai joase produse ale literaturii bisericești» (*Elenismul în România*, 1912, reprodus în *Studii istorice greco-române*, tom. II, București, 1939, p. 529) și credea că această situație se continuă și în traducерile românești, tinărul Ioan Bogdan (avea 27 de ani atunci) sesizează dintr-o ochire în «Sbornicul» lui Isaia de la Slatina prezența scrierilor celor mai importanți autori bizantini, arătînd cu aceasta nivelul real al împrumuturilor culturale făcute Bizanțului de români prin intermediul culturii sud-slave.

Dar conținutul sbornicelor slavo-române nu se reduce la literatura religioasă bizantină, ci, așa cum a arătat amănunțit I. Bogdan în conferința citată, el cuprinde o mare varietate de scrieri populare, istorice, juridice. Ioan Bogdan e cel dintîi *cercetător român care are o imagine integrală asupra categoriilor de opere citite de strămoșii noștri* și care emite asupra lor o judecată de ansamblu, ce rămîne valabilă pînă astăzi.

Cea mai prețioasă constatare pe care o formulează și o argumentează în *Vechile cronic moldovenești pînă la Ureche* ni se pare a fi însă aceasta: în copiile slavo-române se întîlnesc — uneori în exemplare unice — aproape toate creațiile literare originale ale culturilor sud-slave. În istoria culturii răsăritene, cărturarii români joacă rolul unor păstrători ai rezultatelor eforturilor culturale ale scriitorilor vechi și traducătorilor din sudul Dunării, și în acest tezaur, fie de scrieri traduse, fie de scrieri originale, se pot găsi astăzi opere care în locurile de baștină au fost de mult risipite de vicisitudinile istoriei. Întinsele lui cunoștințe îi permit să descopere imediat opera rară, neprețuită, în liste întocmite de alții fără bănuiala comorilor pe lângă care au trecut. Astfel, numai în sbornicul lui Isaia de la Slatina, unul

¹ În această direcție a fost ajutat, într-o anumită măsură, de prietenul său, filologul slavist V. N. Șeepkin de la Moscova. Cf. scrisorile sale către slavistul rus din 29 mai și 21 iulie 1890, expediate din Cracovia (D. P. Bogdan, *Legăturile slavistului Ioan Bogdan cu Rusia*, în *Studii privind relațiile româno-ruse*, vol. IV, București, 1963, p. 246—253).